

S O K F É L E.

29. Szám. Béts. Aprilis 9-dikén. 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

A p r i l i s.

6 Apr. — 1490. Ma tűnt el a' magyar ég legfényesbb tsillaga 's véle akkor tsaknem mindene a' Magyarinak: az az *Meghalt Mátyás Király* — — — Vox populi. — 1528 † Dürer Albrecht leghíresbb német festő. Nürnbergben Sz. János templomában következő sírása olvasható:

„Was von Albrecht Dürer sterblich gewesen,

Soll hier unter diesem Steine verwesen.“ —

1793. Az Orleani Hertzeg ma fogságba esik. — 1453. II Mahomed ma kezd Konstantinápoly ostromához. Az egész városban nints annyi lakó, miut a' vad Pogány táborában küzdő. — 1667. Földingás Ragusaban, az omladványok 5000 embert temetnek el. Cattaro sokat szenved. Padua egészen megsemmisítettik. — 1809. Károly Fő Hertzeg clindül Bétsből a' sereghez, mely a' Frantziák ellen készül.

7 Apr. — 1804. Pichegru halva találtatik a' fogházban; azt mondják, maga ölte meg magát. (?) — 1809. Károly fővezér megérkezik Riedben, mindenütt a' bátorság, 's a' készség legszebb jeleit látja. — 1816 † Királyunk hitvese Mária Ludovica.

8 Apr. — 1735 † a' tűzkeblű Rakóczy, meszsze szeretett házájától Rodostoban a' Marmorai tenger mellett. Senki sem vitte el tetemeit oda, hol ősei nyugszanak — emlék nem mutatja a' hős keskeny sírját. Zokogások hallatszának e' földiei közt, az elhunyt után? — 1799. A' Rastadi Congressus eloszlik. — 1809. Ferentz Tsászár is elmegy ma hadaihoz. Ötszei mind elmentek már, tsak Rainer maradt Bétsben, a' belső dolgok kormánya miatt. Károly felszólítja a' német nemzetet „sich zu erheben und das schmaliche Joch zu zerbrechen, und wiederzuerlangen die Unabhängigkeit und Ehre, die ihr gebühre. Die Tyroler mit den Vorarlbergern gehorchten dem Ruf. Die Uebrigen, einige einzelne Hochherzige abgerechnet, sandten bloss ihre Gebete zum Himmel, und harrten unthätig des Ausganges — welcher traurig war.“

9 Apr. — 1241. Liegnitz mellett a' híres Tatárütközet. — 1754

Toldalék a' M. Kurirhoz.

† Wolf német Philosophus élének 76 évében. — 1690. Kanisa megadja magát. — 1809. Károly tudósítja a' Bajort elő nyomulásáról. Chasteller Tyrolba nyomul, hol örömmel fogadják a' lakók.

Példás tekintet Chinára.

Ázsiának keleti szögletében hegyek között fekszik egy ország, melly korára 's műveltségére nézve magát minden országok közt elsőnek 's a' világ' középvirágának nevezi, — ez China. De tsak ugyan egy ez a' legidősb 's nevezetesbb országok közül. Kissebb mint Európa, 's hasonlítva lakosainak nagyobb számával ditsekedhetik, mint e' népes földrész. Ugyanis területe 110,000 négyszögü német mértföld 's körülbelől 104,069,254 lakosa van. Több utazók megegyeznek abban, hogy Európán 's talán a' régi Égyiptomon kívül nints ország, melly útjaira, folyóira, hídjaira 's tsatornáira annyi gondot fordított volna, mint China; mellyek azon nagyhirű köfállal együtt mindnyájan az emberi kezek' nagy béketűrésű szorgalmát igazolják. Kantontúl tsaknem Peckingig hajózhatni, — így van fáradságosan összeköttetve az egész hegyek és sivatag puszták által részekre szakgatott ország, nagy utak, tsatornák és folyók által. Faluk, városok úsznak a' vizeken, 's a' belkereskedés a' tartományok közt vidor és nagy divatú. A' Chinaiak' alkotmányának fő alapja a' földmivelés. Virágzó gabona- és rizmezők, mesterségesen áztatandó sivatagok 's mivelhetővé tett vad bértzek gyönyörködtetik a' szemet: minden növények ápolgattatnak 's haszonra fordítottak, a' mellyeket tsak használni lehet, így az ásványok is, kivéven az aranyat, mellyet nem ásnak. Állatokakal gazdag a' száraz föld, halakkal pezse a' víz: tsak az egy selyembogár sok ezer szorgalmas emberéket táplál. Dolgozik 's keres minden rendű és korú nép,

magok az aggottak, vakok és siketnémák is. Szelidség, engedelkenység, kedves nyájasság 's illendő magatartás az első, mit a' Chinai gyermeksege óta tanul 's egész éltén keresztül gyakorol. Politiájok 's törvényeik az egészség és szoros rendtartás. Az egész országalkötmány, a' különbféle rendek minden viszonyaira 's egymásiránti kötelelességeikre nézve, azon tiszteletre van építve, mellyel a' fiú atyjának, 's minden jobbágy az ország atyjának tartozik, ki őt mint gyermekét védi 's igazgatja fő emberei által. Lehetne-e' szebb alapon építeni az ember-igazgatást? A' nemeség nálok nem örökös; hanem nemesít kitkit az érdem, mindenik rendből: főhelyekre tsak jeles emberek juthatnak 's egyedül e' főhelyek adnak rangot. Az alattvaló semmi különös vallásra nem kényszerítették 's egyik felekezet sinsz embertelen háborgatásnak kitétetve, ha tsak az ország tzéljával nem ellenkező. A' Bonzok 's Tién-imádók, sőt Jezsuiták és Zsidók, mind békében élnek együtt, mihelyt egyiránt hű alattvalók. Törvényeik változhatatlanul az erköltstanításokra, 's erköltstanításaik az Eldődök szent könyvére vannak alapítva. A' Tsászár legfőbb Papjok, fia az égnek, védője az ősi szokásoknak, lelke az igazgatótestnek. — Ha minden ezen körülmények *okosan* megtartva 's minden *bölds* alaptételek *elcven* gyakorlathban lennének, lehetne-e' ennél tökéletesbb országalkötmányt gondolni? Az egész ország erényes, jól nevelt, szorgalmas, erköltsős, boldog gyermekek 's atyafiak hajléka lenne.

De korántsem folynak e' bölds rendszereztetésből azon fenséges következesek, mellyeknek abból természetesen folyniok kellene. Azon szerentsétlen elhiulásnak, mellyben ma lézengnek, okai részint a' Nemzet' karakterében, helyzetetésében 's történetei-

ben fekszenek. Nyelvek 's irások haszталanságokkal terhelt iszonyú nehézségű. Azon hiábavaló hiúság uralkodik nálok, hogy más Nemzettel, vagy annak szokásával ismerkedni, vegyülni veszedelmesen maktatskodnak, a' mi megmutatta végre, mi nem lehetett ez által egy mongolnépből. Tsupán tsak pusztá külformák' rabjaik. — Mind ezeknek hatalmas befolyások volt az ő aljasodásokra, elgyengülésekre 's hátramaradásokra. Most már tsak az épített útakban való rendesség, ön hasznok 's ezer ravasz fogásokkal való ünyelődés, gyermekes sokattevőség és kapzsiság, annak megfontolása nélkül: szükséges e' azt tenni? 's tehetnék-e jobban? ezen chinai erényeknek van nálok királyi út nyitva. Haditudomány, tsillagászat, építés, hangászat, festés, költés, olly állapotban van most is, mint századoknak előtte volt, változhatatlan törvényeik' tsetsemőji. Szóval, az egész országot egy bebalzamoszott múmia gyanánt tekinthetni, melly selyembe van tekerve 's hieroglyphák látszanak rajta; belforgása ollyan, mint a' téli alvó állaté. — Magyarok! ez China!

Solont kérdék egyszer: miért nem hozott a' szüle-gyilkosok ellen törvényt? — „Ollyan véték ellen — felele ő — törvényt hozni, melly ezelőtt nem hallatszott, sőt nem is ismértetett, inkább eszközlené, mint akadályoztatná a' vétket.

A' kotlós tyúk és a' Szarka.

A' kotlós szokott ügyességgel kapart tsirkéinek, az udvarra hintett búza között: „tanúlj tőlem szószá-tyár atyafi fiaid körüli anyáskodást, imé én körmöm koptatásával is kész vagyok kisdedeimet táplálni“ — a' kútgémen gubbasztó tsirke - orozót így intette. — „De kinek az emberségéből?“ tsereg a' nyelves madár —

„bizony kotyogó barátném, ha gazdaaszszonyod ottan ottan enned nem vetne, porontyjaiddal együtt már régen éhel vesztél volna el.“

Hej sok puha élhetetlen dítsekedik így kotlósommal, ki szüleiről gazdagon örökölt — hetykén kérkedvén azzal, hogy neki van mit aprítani a' téjbe,

A' szív' virágzása az élet hajnalában.

A' Reichstadti Hertzeg gyermek korában igen szeretete nézni a' Tuileriák vára' udvarában és kertjében sétáló népet, 's mivel a' szobája ablaka ki felé volt, sokan gyűltek öszve nézésére. A' kis Hertzeg észrevette, hogy némelyeknek a' kezekben irás van, azért kérdé Gouvernantnéját, hogy az mit jelentene. Montesquieu Aszszonyság erre azt felelte, hogy azoknak vagy a' szerentse, vagy pedig az emberek ellen nagyon panaszok. Valahányszor látott már most a' gyermek ilyen könyörgő levelet, mind annyiszor meg nem szűnt addig sírni ríni, míg azt hozzá nem vitték, 's más nap reggel mind azokat az irásokat, a' mellyeket előtte való nap öszve szedegetett, az attyához vitte, kivel tsak a' reggelinél beszélhetett. El lehet gondolni mennyire szaporodott az esedező levelek' száma, midőn a' dolog világosságra jött. Egykor látott meszsze a' vár ablakától hasonló írást tartani egy négy eszten-dős, gyászba öltöztetett gyermeket, ki egy hasonlóképen feketében lévő aszszonyságnak karján volt. A' hertzeg tudni akarta, hogy miért van ama' szegény gyermek feketében, mellyre azt a' feleletet kapta, hogy talám, a' kérlelhetetlen halál attyától fosztotta meg. Most beszélni akart véle. A' Gouvernantnéja, ki örömmel szemlélte a' kisdéd szívének kifejtődését, megparantsolta, hogy a' gyermek anyával együtt bé-

vezetessék. Ezen Aszszonyság egy a' tsata piatzon el-
sett tisztnek minden segítség nélkül hátra maradt
özvegye vala, ki most a' Tsászárnál penziót keresett.
A' hertzeg megígérte, hogy a' bé nyújtott esedező le-
velet magának az atyának fogja általadni. Más nap
reggel szokása szerént el készítette a' beszédett kö-
nyörgő leveleket, de azt, a' melly őtet leg inkább
érdeklette külön választotta. Midőn a' többtől meg
szabadult, mondá a' Tsászárnak: „Papám, ez egy sze-
gény és szerentséllen árva gyermeknek esedezése. Te
vagy az oka, hogy az atya meg hólt. Kérlek Papám
adj néki penziót.“ — A' Tsászár karjai közzé vette
fiját, és érzékenyen megsókolta; egyszersmind paran-
tsolatot is adott a' kért penzió kirendeltetésére, és így
egy négy esztendő hertzeg jó szívűsege által a' kínok-
tól meg mentetett egy szerentsetlen familia.

Aszszonyi elszánás.

Nem régiben Londonban egy dáma szép jelét adá
neme gyengeségét felyül múltó maga elszánásának. Pom-
pás ruhájában felöltözködve sétála a' Themse partjá-
nál, midőn andalgásából hirtelen egy eldarabolt kiál-
tás által felriadva, ámúlt pillantatja egy a' méj folyóba
lele süllyedő gyermekén fennakad; itt ott fel felvető-
dik még a' fuldokló, 's kis katsói segéd után látszanak
kapkodni, mellyet elfúlt hangja többé nem kérhete. A' hő
keblű leány magán kívül ragadtatik, 's ki szabadítására
minden gondolkodás nélkül ugrik a' folyóba. Úszik az
elszánt, bátor a' vész pillantatiban, — de tagjai gyengék
a' viz tóduló torlival vívni, eleltsapnak felette a' ha-
bok, — már már süllyed, de abban a' pillantatban
nem késő védkarok nyúlnak felé, 's bár fél holtan ki
szabadittatik, a' habokból kiragadt gyermek lelketlen

testével. Tsak nagy munkával lelete életre hozni a' bátor leányt; végre magához jött, bádjadtt pillantatja nyugtalan függött a' körülte lévőkönn, melly a' szerentsétlen fiú felől látszék tudakozódni. A' válasz nem a' legkedvezőbb lett, 's az érzékeny leány szíve mély szomorúságát megillető szavakkal fejezé ki.

A' Londoni Újságlevelek írják Mártz. elején: Azon számos szerentsétlen esetek közül, mellyeket Febr. közepe táján a' tengeren dübösködött szélveszek okoztak, legirtóztatóbb vala az, melly a' Valészi Grófság partjainál történt. Itt t. i. egy hajó süllyedt el 400 Irlandiakkal, kik hazájokból sorsok jobbitása végett a' földnek más részébe akartak kiköltözni. Közülök tsak annyit mentettek meg a' haláltól, a' mennyin három tsónakra kevényében felvétethettek. — Most a' tengerparton szemlélhetni egy hosszú sírhalmon álló keresztet ezen felirással: „Itt nyúgosznak 252 keresztyének tetemeik, kik a' földnek távolrészében más földi-haza keresésére indúlván, itten mennyei hazájokra találtak.“

A' vissza tsúszás.

Sz* egy a' tanításban megöszült jó barátom beszéltette nekem a' következő történetet. — Egykor télen ónas idő lévén egyik a' tanítványim közzül igen későn jött iskolába. Kértem tőle, mi okon késett el ennyire? „Oh Précceptor Uram — felele — olyan sikos van az útszán, hogy mikor egy lépést tettem előre, hátrafelé két lépést tsúsztam vissza.“ — No de hiszen úgy fel sem érhetél vólna az Oskolába? — „Nem ám, de kitaláltam osztán a' módját!“ — Hogy hogy? — „Meg fordúltam 's haza felé mentem, és úgy értem ide vissza felé tsúszkálva.“

Az 1833-diki tél Párisban.

Ha a' tántz az öröm kifejezése, úgy az 1833-diki tél kérdésen kívül azokhoz tartozik, mellyen a' Párisiak leg is leg többet örvendezének. A' hús hagyó kedd éjtszakáját megelőzőtt három hetekben, Párisban gyakran egy éjtszakán 2000 bállok vagy thé dansant-ok is adattak, 's az új esztendő első napjától fogva minden éjtszaka 500—1500-ig bizonyosan, úgy hogy nem fogunk hibázni, ha új esztendőttől kezdve, minden napra 1000 bált számlálunk Február 19-k napjáig. Ez ötven napot tesz, és így a' summa 50,000 bállokot foglal magában. A' leg tsekélyebb thé dansant alkalmával is legalább 5 Contre-danse-t tántzoltak, 's a' rendes bállokban 20—25-re megy azoknak a' száma. Mi tehát egyre másra véve tsak 10 Contre-danse-t vegyünk fel minden bálra, 's ez, egészen 500,000 Contre-danse-t fog előállítani. Mindegyik Contre-danse 5 figurából áll, egy *été*, egy *pantalon*, egy *poule*, egy *pastourelle*, egy *trénitz*, 's egy *chassé-huit*-ből; ezen figurák közül tehát mindegyik 500,000-er fordúlt elő Párisban ezen a' télen át. A' Galouppok és Walzerek száma egy estvén 5-nél többre megy; de tsak kettőt vegyünk fel, így is 100,000 galoupp és 100,000 Walzer fog előállni.

Mi a' szeretetre méltó Párisi szép nem erényét nagyra betsüljük, 's egy egy bálra tsupán egy hivatelt számlálunk; — e' szerént 50,000 bál tsak 50,000-et teve hitszegővé. (?)

Rejtett szó.

Tsak három betüből állok; de hirem nagy előtted,
Bárba nem izleled is hegyeimnek aranyzinü nedvét.
K-val kezd 's nagy edény, szüretet dögése jövendöl.
V-val kezdve kerüld, betsület tsorbúlhat ez által.
Á-val vissza felé minden Nemzet' köz apája.

Zemplinből.

Megfejtés a' 28. számban: Tolvaj.